

นายหรั่ง เรื่องนาม

นายหรั่ง เรื่องนาม เป็นเจ้าของคณะระบำไปป์ที่มีชื่อเสียงเมื่อ ๗๐-๘๐ ปีก่อน บิดาของผู้เขียนเล่าให้ฟังว่า ท่านรู้จักนายหรั่งและเห็นมาตั้งแต่เด็ก ขณะนั้นท่านรับราชการเป็นเสมียนแผนกอัยการที่ปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ นายหรั่งเข้ามารับจ้างข้าราชการในแผนกด้วยการไปซื้ออาหารและเครื่องดื่มเป็นประจำ พื้นเพของนายหรั่งเป็นชาวปากน้ำ เป็นลูกครึ่งฝรั่ง แม่เป็นชาวมอญ พระประแดง เมื่อนายหรั่งเติบโตขึ้นจะประกอบอาชีพอะไร หรือจะมีสาเหตุใดจงใจให้เป็นเจ้าของคณะระบำไปป์ก็ไม่ทราบเหมือนกัน มาพบอีกที นายหรั่งก็เป็นเจ้าของคณะระบำไปป์ไปแล้ว เวรอันไปแสดงที่ไหนบ้างไม่ได้ติดตาม แต่ที่แน่ ๆ เมื่อมีเทศกาลประจำปีนมัสการพระสมุทรเจดีย์ หรือที่เรียกว่า “งานพระเจดีย์กลางน้ำ” มหรสพที่มีในงานจะต้องมีระบำคณะนี้มาแสดงทุกครั้ง

นายหรั่งได้โยกย้ายถิ่นฐานมาอยู่ฝั่งธนบุรี ริมถนนสายเทศบาล ๒ ด้านหลังวัดบุปผารามหรือวัดดอกไม้ บ้านที่อยู่เป็นบ้านไม้สองชั้น ปลูกอย่างดี ๒ หลังเรียงกัน ลักษณะของบ้านชอยเป็นห้อง ๆ ทั้งข้างล่างและข้างบน หน้าห้องมีระเบียงกัน

มีทางเดินถึงกันตลอด เหตุที่ชอยบ้านเป็นห้อง ๆ เพราะนายหรั่ง
มีภรรยาหลายคน ซึ่งทุกคนเป็นตัวละครบำในคณะทั้งสิ้น นอกนั้น
ก็ต้องเลี้ยงดูผู้คนในคณะด้วย

งานวัดประยุรวงศิ

โดยปกติแต่ก่อนวัดประยุรวงศาวาสจะมีงานเทศกาลประจำ
ทุกปี มีการออกร้าน มีมหรสพอย่างงานวัดทั่วไป หากจำไม่ผิด
งานจัดขึ้นราว ๆ เดือนพฤศจิกายนของทุกปี งานจะสิ้นสุดในวัน
ลอยกระทง เช่นเดียวกับงานภูเขาทองที่วัดสระเกศ นายหรั่งเปิด
การแสดงทุกครั้งที่มีงานวัด เมื่อบิดาของผู้เขียนพาไปเที่ยวงานวัดนี้
ได้พบนายหรั่งที่ออกมาเรียกคนในงานให้ไปชมการแสดง บิดาของ
ผู้เขียนกับนายหรั่งรู้จักกันมาก่อนแล้วเมื่ออยู่ปากน้ำ นายหรั่งจึง
เชื้อเชิญให้เข้าไปดูระบำ

รถแห่โฆษณา “ระบำ ๙ ชั้น” เปิดการแสดงทุกคำคืน
ที่ตึกสูงในย่านเยาวราช (ภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

(บน) นางรำของคณะนายหรั่ง
ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรกแย้ม
(ซ้าย) นางโชว์บนรถแห่โฆษณา
ระบำ ๙ ชั้นที่เยาวราช

จากสายตาของเด็กอย่างเราที่เข้าไปดูขณะนั้นก็ไม่เห็นว่าจะไปมากมายอะไร ตัวแสดงมีหลายคน แต่งตัวหลายแบบ ที่เข้าไปดูในวันนั้นเป็นช่วงสุดท้ายของรอบการแสดง ช่วงต้นๆ มีอะไรบ้างคงบอกไม่ได้ ที่เห็นในตอนนั้นผู้แสดงแต่ละคนแต่งกายสวมกิโมโน บางคนก็สวมเสื้อคลุมอย่างที่เตรียมจะเข้าห้องอาบน้ำ หรือเสื้อคลุมอย่างชุดเตรียมเข้านอน เดินออกมาจากหลังข้างเวทีแล้วมายืนกลางเวที เปิดเสื้อคลุมซ้ายทีขวาที เอามือข้างที่ไม่ได้เปิดปิดไว้ สุดท้ายเปิดทั้ง ๒ ข้างก็ไม่ได้เห็นอะไร เพราะตัวแสดงเอาดอกเฟืองพ้ามัดเป็นข้อผูกบันเอวปิดบังของสงวนเอาไว้ จากนั้นก็

ระบำจำม๊ะ
ของนายหรั่ง เรื่องนาม
เดิมจัดแสดงใน
โรงแรม ๙ ชั้น ย่าน
เยาวราช พอสมัย
สงครามโลกครั้งที่ ๒
ก็ย้ายมาเปิดวิกที่
ตลาดบำเพ็ญบุญ
ตรงข้ามศาลาเฉลิมกรุง

เดินเข้าโรงไป อีกตอนหนึ่งผู้แสดงหญิงนอนราบกลางเวทีขนานไป
ตามความยาวของเวที ผู้แสดงยกแข้งยกขาสลับกันไปอย่างระบำ
ของฝรั่งในภาพยนตร์ นายหรั่งเข้าไปร่วมแสดงด้วย โดยเข้าไปนั่ง
ข้างๆ ทำท่าติดตลกก๊มๆ เกยๆ เหมือนจะดมกลิ่น แล้วโบกมือไปมา
เพื่อสื่อให้รู้ว่าได้กลิ่นไม่พึงประสงค์ การแสดงจบลงตรงจากนี้
ไม่ได้เห็นอะไรไปมากกว่านี้ เห็นจะยังเป็นเด็กตัวเล็ก ๆ นั่งอยู่ไกล
แม้จะเป็นแขกเชื้อเชิญจากเจ้าของคณะและเข้าไปดูอย่างมีมารยาท
เลือกที่จะไปนั่งดูแถวกลางๆ ไม่ได้นั่งแถวหน้า คนดูมากพอสมควร
ไม่ถึงกับแน่น และดูครั้งนี่ครั้งเดียว ระบำนายหรั่งตระเวนไปแสดง
ที่ไหนบ้างก็ไม่ได้ติดตาม แต่คงมีการแสดงอย่างต่อเนื่อง มิฉะนั้น
คงอยู่ไม่ได้ จำได้ว่าไปเปิดการแสดงย่านถนนเยาวราชซึ่งเป็นแหล่ง
เศรษฐกิจ มีตึกสูง ๗ ชั้น ๙ ชั้น ซึ่งที่อื่นไม่มี มีภัตตาคารชั้นดี
หลายแห่ง มีโรงหนัง โรงจิว โรงน้ำชา

นายหรั่งนับว่าเป็นผู้มีฐานะดีคนหนึ่ง นอกจากกิจการ

ระบ้ายังมีบ้านให้เช่าหลายหลัง เท่าที่เห็นนายหรั่งในวันนั้นเป็น ลูกครึ่งฝรั่งผิวขาว รูปร่างสันทัด ผอมแดง ไม่เหมือนฝรั่งเท่าใดนัก นุ่งกางเกงสวมเสื้อแขนยาว ใส่เสื้อกั๊กอย่างลิกเทบไว้อีกชั้น สวม สร้อยคอห้อยเหรียญเสมาพระบรมมาภิไธยย่อ รร รัชกาลที่ ๖ ผิงเพชร สองแสงวูบวาบเป็นประกายเลยทีเดียว โดยทั่วไปเหรียญ เสมาฯ รร รัชกาลที่ ๖ ผิงเพชรจะพระราชทานเฉพาะเจ้านายชั้นสูง ถ้าเป็นขุนนางก็ระดับเจ้าพระยาขึ้นไป หรือผู้ที่ทรงรู้จักคุ้นเคย ใช้สอยใกล้ชิดพระองค์เท่านั้น นายหรั่งจะได้มาอย่างไรไม่ทราบ เหมือนกัน ยามปกติที่เคยเห็นนายหรั่งระยะหลัง ๆ ก็แต่งตัวอย่าง คนปกติทั่วไป แต่งกายเรียบร้อยประณีตดูดี นายหรั่ง เรื่องนาม เป็นเพียงชื่อคณะระบำ หากแต่ชื่อนามสกุลจริงคือนายบุญศรี สอนขุ่มเสียง เหตุที่ได้ชื่อเรียกว่านายหรั่ง เพราะเอกลักษณ์ที่มี ผมหวีแดงอย่างฝรั่งลูกครึ่งนั่นเอง

วิกตลาดบำเพ็ญบุญ

มีอยู่ครั้งหนึ่งคงจะเป็นด้วยกิจการระบำเริ่มซบเซา นายหรั่ง จึงเปิดเวทีแสดงที่วิกตลาดบำเพ็ญบุญ ตลาดแห่งนี้เดิมเป็นวัง สมเด็จพระยาเทเวศร์วงศ์โรปกการ เรียกกันว่า *วังสะพานถ่าน* ในสมัยรัชกาลที่ ๖ พระองค์ท่านได้รับพระราชทานวังใหม่ที่เทเวศร์ จึงย้ายไปประทับที่วังเทเวศร์ วังเดิมถูกรื้อลงสร้างตลาดบำเพ็ญบุญ วังสะพานถ่านจะเป็นอย่างไร คงบอกไม่ได้ เพราะไม่เคยเห็น เท่าที่เห็นก็เมื่อเป็นตลาดบำเพ็ญบุญแล้ว

ตลาดบำเพ็ญบุญอยู่ตรงข้ามโรงพยาบาลนครเฉลิมกรุง ด้าน หนึ่งเลียบบคลองหลอดวัดราชบพิธต่อกับหัวถนนตีทองและสะพาน

(บนสุด) ตลาดบำเพ็ญบุญ ภาพถ่ายทางอากาศโดยปีเตอร์ วิลเลียมส์ ฮันท์
เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๙ (ภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

(บน) ศาลาเฉลิมกรุง ศูนย์กลางความบันเทิงในย่านวังบูรพา
ตั้งอยู่ตรงข้ามตลาดบำเพ็ญบุญ (ภาพ : สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

ตลาดมิ่งเมือง อาคารด้านหน้าทำเป็นรูปโค้งเข้าหากันอย่างโบสถ์ฝรั่ง
มีที่จอดรถทางด้านหน้า และมีตึกแถว ๒ ชั้นโอบรอบตลาดทั้งหมด
บันทึกภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘
(ภาพ : ศูนย์ข้อมูลเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์)

ถ่าน ไกล ๆ ตลาดบำเพ็ญบุญมีซอยอยู่ ๓ ซอย แยกจากถนน
ตีทอง ซอยแรกอยู่ที่ท้ายเขตสังฆาวาสของวัดสุทัศน์ มีชื่อเรียกว่า
ซอยสระสงว ซอยที่สองชื่อ ซอยลงท่า เป็นซอยขนานไปกับคลอง
หลอดวัดราชนิธิ์ ซอยสุดท้ายชื่อ ซอยหน้าวัง เป็นซอยขนาน
ไปกับคลองหลอดวัดราชนิธิ์เช่นเดียวกัน หากแต่อยู่คนละฝั่ง
ซอยหน้าวังคือตลาดบำเพ็ญบุญ มีห้องแถวไม้ ๒ ชั้นอยู่แถวหนึ่ง
อยู่ติดกับตลาดบำเพ็ญบุญเลยทีเดียว ห้องแถวที่ว่านี้เป็นช่อง
โถงแถวทั้งหมด เป็นที่รู้จักกันไป เรียกว่า ช่องสะพานถ่าน ห้องแถว
แต่ละห้องมีประตูเข้าออกประตูเดียว มีม่านปิดบังไว้ทุกห้อง
กลางวันไม่มีอะไร เพราะเป็นที่โล่งแจ้งริมถนน ใครจะไปเที่ยวเตร่
แถวนั้นกลัวคนเห็นจำหน้าได้ จึงไม่คึกคัก พอดกเย็นเวลาค่ำ จึง

มีคนเที่ยวเตร่มาหาความสำราญอยู่ขวักไขว่ เปิดม่านห้องโถงนี้ที่
ห้องนี้ทีเพื่อเลือกคนที่ถูกใจ ไม่เห็นมีตำรวจมาจับกุม ทั้งๆ ที่ช่อง
แห่งนี้อยู่ริมถนนอย่างเปิดเผย

เมื่อสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์มารื้อตลาด
บำเพ็ญบุญทั้งหมดลง เพื่อทำอพาร์ทเมนต์ให้เช่า ช่องตรงนี้ก็ต้อง
เลิกไป ชั้นล่างทั้งหมดของอพาร์ทเมนต์ ตลอดจนถึงชั้นล่างของ
อาคารพาณิชย์ที่อยู่รอบๆ อพาร์ทเมนต์ดำเนินธุรกิจซื้อ-ขาย
ภาพยนตร์ หรือรับจ้างฉายภาพยนตร์กลางแปลง กิจการที่ว่านี้
เดิมอยู่บริเวณตึกแถวหลังศาลาเฉลิมกรุง เมื่อสำนักงานทรัพย์สินฯ
ได้ปรับปรุงที่ดินโดยรอบศาลาเฉลิมกรุงทั้งหมดเพื่อจัดประโยชน์

ร้านค้าภายในตลาดมิ่งเมือง บันทึกภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘

(ภาพ : ศูนย์ข้อมูลเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์)

ใหม่ ที่ดินที่เคยเป็นตลาดมิ่งเมือง (ตลาดเย็บผ้า) และอาคารพาณิชย์ริมถนนพหลุ่ด ถนนบูรพา ถนนตรีเพชร ได้ถูกรื้อลงทั้งหมด สร้างเป็นศูนย์การค้าดิโอลด์สยามพลาซ่าอย่างที่เห็นทุกวันนี้ ธุรกิจการซื้อขายภาพยนตร์และรับจัดฉายภาพยนตร์กลางแปลง จึงต้องย้ายไปอยู่ฝั่งตลาดบำเพ็ญบุญ ปัจจุบันชบเซา ที่เลิกกิจการ ไปก็มาก

ตลาดมิ่งเมืองอยู่ด้านถนนพหลุ่ด เป็นตลาดรับจ้างเย็บผ้า ทั่วไปเพียงอย่างเดียว เป็นธุรกิจเปรียบเหมือนอาหารจานด่วน รับจ้างจัดเข้าได้เย็น ใครต้องการใช้ผ้าอย่างรีบด่วนต้องไปตัดที่ ตลาดมิ่งเมือง เมื่อเลิกตลาดมิ่งเมือง ช่างเย็บผ้าบางส่วนต้องย้าย ไปอยู่ที่ตลาดพหลุ่ด เป็นตลาดกิจการผลประโยชน์ของวัดเลียบ ต่อมาตลาดเจริญขึ้นเป็นตลาดขายผ้าไปทั้งหมด ตลาดแห่งนี้กำลัง จะรื้อเช่นกัน

ตลาดมิ่งเมืองในอดีตที่จำได้ ตัวตลาดอยู่ลึกเข้าไปจาก ถนนพหลุ่ดราว ๕๐ เมตร ด้านหน้าตลาดเป็นที่ว่างสำหรับจอดรถ มีตึกแถว ๒ ชั้นโอบรอบตลาดทั้งหมด ตัวตลาดมีทางเข้าออก เรียงกันไป ด้านบนธรณีประตูทางเข้าทำเป็นรูปโค้งเข้าหากันอย่าง โปสัต์ฝรั่ง มองเห็นแต่ไกล ทำให้ตลาดแห่งนี้มีรูปแบบไม่เหมือนใคร มีชื่อบอกให้รู้ว่าเป็นตลาดมิ่งเมือง ริมถนนพหลุ่ดด้านขวามือ เป็นตึกแถว ๒ ชั้น ขายสินค้าประเภทที่นอนหมอนมุ้ง ด้านขวา เป็นร้านจำหน่ายผ้าไหมชื่อร้านพัฒนาภุษา ต่อด้วยห้างรัตนมาลา จะเป็นของคนจีน คนไทย หรือคนฝรั่งก็ไม่ทราบเหมือนกัน เป็น ห้างที่มีฐานะการค้ำมั่นคงจนได้รับพระราชทานตราครุฑติดที่มุมตึก ชั้น ๒ ของห้าง ตรงที่ถนนพหลุ่ดกับถนนตรีเพชรตัดกันเป็น

สี่แยกพาหุรัดเดี๋ยวนี้ ห้างรัตนมาลาขายของหลายอย่าง ที่ขึ้นชื่อ รู้จักกันทั่วไปคือตะเกียงลาน ใครต้องการซื้อตะเกียงลานคุณภาพดี ต้องไปซื้อที่ห้างรัตนมาลา เมื่อสำนักงานทรัพย์สินฯ รื้อบริเวณนี้ทั้งหมด สร้างเป็นศูนย์การค้าดิโอลด์สยามพลาซ่า ห้างรัตนมาลา ก็เลิกกิจการไป ปัจจุบันตะเกียงลานกลายเป็นของสะสมประเภทของเก่า ตะเกียงลานนอกจากใช้เพื่อให้แสงสว่าง ยังมีขาโต๊ะและโต๊ะตะเกียงล้อมด้านบน ใช้ต้มน้ำชาหรือใช้หุงข้าวหม้อเล็กๆ กินคนเดียวก็ได้

ตลาดบำเพ็ญบุญไม่ใช่ตลาดสด เป็นตลาดขายของกระจุก-กระจิกพวกเสื้อผ้า ถุงเท้า รองเท้า ปากกา แว่นตา ขนมแห้ง ขนมขบเคี้ยว ตั้งแผงขายตลอดวัน หากเป็นกลางคืนจะมีอาหารขาย ชั้นบนของตลาดเปิดเป็นวิก มีการแสดงเป็นครั้งคราว เคยฉายภาพยนตร์แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะคนส่วนมากนิยมไปดูที่ศาลาเฉลิมกรุงซึ่งเป็นโรงภาพยนตร์ชั้นหนึ่ง ส่วนวิกตลาดบำเพ็ญบุญเป็นโรงภาพยนตร์ชั้นสอง

วิกตลาดบำเพ็ญบุญเป็นวิกสูง ชั้นล่างเป็นร้านค้าอย่างที่เล่าไว้แล้ว ชั้นบนเป็นวิกมีการแสดง ต้องขึ้นบันไดระดับแรกราว ๗-๘ ชั้นแล้วมีชานพัก ต่อจากชานพักต้องขึ้นบันไดอีก ๗-๘ ชั้นจึงจะถึงตัววิก ก่อนการแสดงจะมีการโหมโรง โดยนำเอาวงแตรมมาบรรเลงที่ชานพักเพื่อเรียกคนดู พอถึงเวลาการแสดงก็เลิก ลิเกของนายหรั่งก็ทำเช่นเดียวกัน ตั้งวงแตรมตรงชานพักที่จะขึ้นบันไดไปชั้น ๒

เมื่อนายหรั่งมาเปิดวิกการแสดงลิเกเป็นที่ฮือฮาตื่นเต้นของคนทั่วไป เพราะเจ้าของคณะคือนายหรั่ง เป็นเจ้าของคณะระบำไป ชื่อคณะลิเกคงใช้ชื่อ “นายหรั่ง เรื่องนาม” เช่นเดียวกัน

นายหรั่ง เรืองนาม
เจ้าของคณะระบำมหาเสน่ห์
ซึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังในยุคนั้น

ที่ฮือฮามากที่สุดเห็นจะเป็นเวทีการแสดงและผู้แสดงบางคน เวทีการแสดงของนายหรั่งจะเอาสิ่งของมีค่ามาประดับประดาไว้เต็มเวที เป็นจำพวกเครื่องเงินนานาชนิด โต๊ะตั้งลายทอง กระจกคั่นช่องเครื่องแก้วเจียรระโน งาช้าง โคมไฟทั้งชนิดแขวนและตั้งโต๊ะ

เรื่องที่ได้ไปดูวันนั้นเล่นเรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นตอนที่นางวันทองมาอยู่ที่เรือนขุนช้าง ซึ่งได้รู้กันอยู่แล้วว่าขุนช้างมีฐานะเป็นเศรษฐี ฉะนั้นเวทีที่ได้รับการตกแต่งประดับประดาด้วยของมีค่าต่าง ๆ จึงลงตัวสมกับบรรยากาศของบ้านเศรษฐี ตัวนางวันทองเป็นภรรยาคนหนึ่งของนายหรั่ง เครื่องแต่งกายของนางวันทองนอกจากนุ่งจีบหม่มสไบแล้ว เครื่องแต่งตัวอย่างอื่นจำพวกกำไลสร้อยทอง สร้อยข้อมือ และจี้เป็นของจริงทั้งหมด ตัวขุนช้างใส่สร้อยคอเส้นใหญ่เท่านี้วก้อย เรียกว่าตัวเอกของเรื่องทั้งสองคนใส่เพชรทองแพรวพราวไปทั้งตัว แสดงอยู่หลายเดือนก็เลิกไปจากนั้นไม่ได้ข่าวอะไรอีก หลังจากที่นายหรั่งถึงแก่กรรม ทรัพย์

สมบัติต่าง ๆ คงตกแก่ภรรยาและบุตร แบ่งปันกันไประหว่างทายาทของนายหรั่ง ปัจจุบันบริเวณบ้านที่เคยเป็นของนายหรั่งสร้างเป็นอพาร์ทเมนต์ทั้งหมด

สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีคนจัดแสดงระบำอย่างนายหรั่งเหมือนกัน เป็นคณะเล็ก ๆ เปิดเล่นในงานเทศกาลหรืองานวัดทั่วไป แต่ไปกว่าของนายหรั่ง เพราะเจ้าของคณะเอาหญิงที่มีอาชีพพิเศษเป็นผู้แสดง พวกนี้ใจถึงอยู่แล้ว ไม่ต้องแสดงแบบปิดป้อง เรียกการแสดงระบำชนิดนี้ว่า **ระบำจ้ำบ๊ะ** ที่มาของชื่อจะมาจากคำอะไรก็เหลือจะเดา สุดท้ายเลิกราไปด้วยมีข้อครหาว่าไม่สมควรจะเอาระบำประเภทนี้มาเล่นในวัด แต่บางส่วนของคำได้นำมาเปรียบเทียบกับหญิงที่แต่งกายออกแนวเซ็กซี่ก็ไปเปลือย รูปร่างกระเดียดไปในทางอวบอ้วน เรียกว่า “รูปร่างบ๊ะ” หรือบางทีก็เรียกว่า “บ๊ะจ่าง” ซึ่งเป็นชื่อขนมของคนจีน ผู้อ่านคงเคยได้ยินนักร้องหญิงคนหนึ่งร้องเพลงลูกทุ่งที่เนื้อเพลงขึ้นต้นว่า “เซพบ๊ะ”

จ้ำบ๊ะไม่ได้หายไปเลยทีเดียว เดี่ยวนี้ก็ยังมีอยู่ที่เรียกว่า การเต้นโคโยตี้ มีทั้งทำเป็นอาชีพหลักและเป็นอาชีพเสริม ไปเปลือยน้อยกว่าจ้ำบ๊ะ โคโยตี้ได้ลูกกลมเข้าไปในวัดเป็นครั้งคราว เช่น งานศพ เจ้าภาพอ้างว่าคนตายชอบดู จัดเพื่อสนองคุณคนตาย สมภารเจ้าวัดก็ไม่ทันได้ปราบ เพราะเจ้าภาพไม่ได้บอกเล่าไว้ก่อน เลยกลายเป็นเรื่องต้องปล่อยเลยตามเลย สุดท้ายชาวบ้านทนดูไม่ได้เลยมีการร้องเรียนสื่อ เพื่อเป็นการยับยั้งพฤติกรรมที่วันนี้ให้หมดไป